

[Orientace na tzv. apodiktickou evidenci]

Ladislav Hejdánek

◆ diktát, česky, vznik: březen 2009

◆ dictate, Czech, origin: březen 2009

[Orientace na tzv. apodiktickou evidenci]

březen 2009

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini Pro 3 preview]

Orientace na takzvanou apodiktickou evidenci je u Husserla poněkud křečovitá a nepřesvědčuje ani formou podání. Naopak. Všechno se zdá nasvědčovat, že jde o jakýsi pověřený, předsudečný relikv právě jakési „objektivisticko-vědecké“ orientace.

Zejména nelze uzнат přehnanou důvěru v to, že můžeme pečlivým „rýžováním“ získat zlatá zrníčka absolutního, definitivního charakteru, jež mohou poskytnout možnost startu od nějakého absolutního, absolutně zajištěného a v tom smyslu definitivně platného univerzálního začátku.

Už ta představa, že vědeckost je bezpodmínečně vázána na nějaký jistý a неотřesitelný začátek!

Vědeckost spočívá v metodě, která z jakéhokoliv počátku, za jakýchkoliv podmínek si postupně dovede získat jasno, přehled a „názor na věc“, na onom začátku nezávislý, respektive jím fatálně neurčený.

Evidence je při vědeckém (obecně, ne pouze ve smyslu objektivní vědy) postupu velmi důležitá věc, ale není nikdy (a nesmí být) toho charakteru, že není zpětně nikdy dotazována...bylo něco evidentní a zároveň bychom si této evidence, to jest zdání evidence, byli vědomi tak, že by nám pravost oné první evidence byla opět evidentní, to jest, že by první evidence byla podepsána další evidencí, a tak dále vlastně do nekonečna (neboť každá další evidence by potřebovala kontrolu, že nejde o pouhý dojem evidence).

Jsou „věci“, respektive obsahy, jež nelze odvodit (nebo jen velmi obtížně, složitě a většinou teprve za předpokladu, že už napřed víme, co máme vyvozovat a prokazovat) z něčeho předem „daného“, zjištěného, ověřeného, přezkoušeného, nýbrž které je možno a nutno nahlédnout pouze přímo. Bez evidence se proto přísný myšlenkový (kritický) postup obejít nikdy nemůže a nemůže se evidencím ani obrátit vyhnout. Ale nemůže stavět jen na nich. Systematický zřetel je pro přísné myšlení a tedy i pro filosofii tak důležitý, že nejenom nějaké „názory“ či „předpoklady“, ale právě také všechny či za takové předpokládané, údajné evidence uvádí kontrolovaně do nových souvislostí, v nichž teprve se ukazuje jejich udržitelnost nebo neudržitelnost, jejich nosnost nebo naopak nalomenost a chabost. Žádná izolovaná evidence není nikterak zajištěna a zabezpečena jakýmkoli „nahlédnutím“ a žádnou subjektivní jistotou; její spolehlivost se může prokázat právě jen v nových spojitostech, v nových kontextech, systematicky budovaných nebo sledovaných. Při práci dosti pečlivě se nám může dokonce naopak stát něco, co nevypadalo původně ani jako pravděpodobné (nebo co nám – a to ve většině případů – vůbec ani nenapadlo), novou evidencí, to jest můžeme nahlížet jako evidentní něco, k čemu jsme původně dospěli zcela jinou cestou. To naznačuje ovšem něco o povaze samotné evidence.

Jsou záležitosti, v nichž máme dostatečné množství zkušeností a přímo návyků nejen ze svého individuálního života, nýbrž dokonce ze života, v němž, v jehož sledu, jsme pouze jedním případem z mnoha, to jest „zkušeností“ *fylogenetických*, možno-li tak říci, to jest zprostředkovaných (ať už biologicky v instinktech, nebo sociálně v přijetí zvyků společnosti, do níž jsme se narodili a v níž *akomodovaně*, *adaptovaně* od nejtělejšího dětství žijeme). A tam se dostavuje dojem *evidence* (jakmile jsou v reflexi tyto zkušenosti vtaženy do světa slova, řeči, to jest jakmile jsou *logizovány*), takřka automaticky, samovolně nebo alespoň velmi snadno.

--- další strana kazety (DS-10004.txt) ---

Naproti tomu v jiných případech je nutno nejprve příslušné zkušenosti udělat a rozmnožit i rozšířit a tak poskytnout potřebnou základnu pro to, aby se nové nahlédnutí nebo nová evidence konstituovaly. Chci naznačit, že problém geneze evidence (respektive pocitu, dojmu evidence) je něco, co nesmí být pominuto. Nepochybně však nelze genezi redukovat na produkci. Nahlédnutí (ani evidence) nemohou být prostě vyprodukovány určitým kvantem zkušeností, ale nanejvýš navozeny, indukovány, či nejspíše: musí být vytvořena vhodná situace, vhodné předpoklady, aby se evidence (nebo nahlédnutí) mohly náhle a v podstatě kontingentně (ne tedy v příčinné závislosti) objevit.